

Groninga dominium

<https://hdl.handle.net/1874/348543>

GRONINGA
DOMINIUM.
 Auctore
 Bartholdo Wicheringe.

Amstelodami,
 Excudebat Ioannes
 Ianssonius.

NOTARVM
EXPLICATIO.
 ☐ Pagi
 ☐ Monasteria
 ☐ Nobilium sedes

Anno 1277 Maris inundatione
 triginta tres pagi hoc
 in loco periere

Milliaria Germanica communia.
 Milliaria Gallica communia.

VIII B 04
 67200570

GRONINGA.

hús 160, quorum non pauci ea magnitudine & cultu sunt, ut oppidula videri possint. Ex his *Vvarsumum, Bedumum, VVinsumum, VVibus* in Hencelgonis: *Northor-na, VVisteta* in Longovaldiis; *VVinscota* & quondam florentissima *Midvolda*. At nunc Dullarti furoribus pene desolata. In præfectura veteri, *Loppershemum, Berumum, Farnsumum* & quæ nominata jam ante est cum portu suo *Delfziela* in Fivelingis. Et hæc quidem multo impendio & labore decreto Ordinum Belgicorum nuper fossa & vallo circumductis, spatioque ampliato in oppidi penejusti modum redigi cæpta, ad premedos atque in ordinem cogendos Groningenses. Distat hic locus ab urbe Embdana, quæ in adversa Amafis ripa est ad passuum millia novem. Egregia porro ædificiis ac opulentia. Monachorum & sacrarum virginum cœnobio in agro sunt numero 25; ante cætera vero *Adordia* in Medachius quinque pagis imperans, famosisque opibus inclita & superbo imprimis fano visenda; ab eo Vetus ad Dammonam & alterum in Marnensibus, deinde Warfumum, Rotrumum, Thesinga, Siloverdia, Grisomonachum, Wettowertum, Hilligerlea, Schiltwolda, postremo Iessæum non procul pomerio urbis Groningæ positum in præfectura suburbana. Nec ad hæc, quod mireris, Regum aut Principum liberalitas quicquam contulit, sed rusticæ plebis studia, paucorumque nobilium ista sane pro re ac agri modo majora congestere. Atque his omnibus si quis addat nobilitatis domicilia toto agro sparsa, inveniet nihil ad ejus pulchritudinem ac fortunam pene adjici posse.

Vici clari.

Ut ad Groningam revertar, hæc illa est, quæ Rudolphum Agricolam Orbi dedit, virum consummatæ eruditionis & alterum Boëtium, in quo linguarum Græcæ, Latinæ & Hebraicæ excellens fuit peritia & dicendi summa facultas, Philosophiæ exacta cognitio & Musi-

cæ artis singularis usus, adeo ut Groningæ in templo primario, quod B. Martino sacrum est, tibi spectentur in organo pneumatico facti ipsius manu. Sepultus est in æde Franciscanorum. Eadem Groninga & quidem eodem tempore habuit Wesselum, primum sui seculi Theologum & Philosophum, cui hoc elogium dedit consentiens doctorum vox, ut Lux Mundi vocaretur. Obiit anno 1479. Et adhuc nostro seculo tantus est Reipublicæ in eruditionem, sapientiam affectus, ut nuper magnis impendiis Scholam aperuerit, omnium scientiarum atque artium, in qua juvenus caste atque sobrie educata ad Reipublicæ & Ecclesiæ gubernacula præparatur. Magnum ei lumen attulit hoc nostrum ævo *Ubbo Emmius* notus toto Orbe Historiarum Frisicærum voluminibus.

Quondam hæc Regio tributaria fuit Hollandiæ Comitum tanquam ejus tutelari Domino & Ultrajectino Episcopo sed factionibus in Frisia ortis in quas simul juraverat, distracta. Ne autem hoc malum longius ferperet, Maximilianus primus Romanorum Imperator rerum gubernacula Alberto (sub cujus Dominio hæc provinciæ Frieslandia scilicet & Groninga) in perpetuum & quidem hereditarium feudum concessit, qui, exercitu ingenti conscripto, eo adegit eos, ut non solum omne jus, privilegium & jurisdictionem quam in *Ostergorru, VVestergorru & Sevenvolden* præterdebant, renuntiarent, verum etiam quotannis triginta Coronatorum millia pependerint. Quam pactionem reliquæ civitates, inter quas præcipua *Leuwardena*, etiam subscribebant: at pœnitentia paulo post stimulati iterum *secesserunt*, quos tamen armata manu subito represserunt. Nequentibus vero Groninganis ne idem illis contingeret, per intercessionem Episcopi Ultrajectini res suas stabiliverunt.

GRONINGA.

Termini.

Populi.

GER Groninganus ab Occidente Lavica flumine; à Septentrione mari Germanico; ab Ortu Amafis æstuariis & Dullarro sinu, à Meridie Drentiæ limitibus clauditur. Ejus populos in duas velut classes sed impares, fluviolus distinguit, qui collectis ad urbem Groningæ per diversos ex Drentia & Fredevaldiis venientes rivos aquis palustribus, plurimisque emissariis auctus, & mire flexibus sinuosus, in Lavicæ æstuarium satis profunda alveo se ejicit, Rivum vulgo vocant, ab arundinibus cognomine imposito. Populorum nomina, situs, ratio ita se habent. Ad Occidentem fluminis, *Langovaldi* Ostergois finitimi, complexi vicos sanis insignes 13, *Fredevaldi* silvestribus ac Drentiæ propinqui, vicis toto comprehensi, tenui in solo utriusque. *Hummerzii* in latere æstuarii Lavicani ad effluxum fluminis jam dicti, eluviionibus ad 3 tantum vicos redacti, sed agri felices. *Medachii* ad ejusdem fluminis ripam introsum magis pertinentes, in vicos 9 in solo omnium uberrimo sparsi. Ad Orientem amnis sunt *Hunefgonii*, latis simul & omni ex parte tum natura, tum hominum opere bene cultis finibus. *Fivelingii* Hunefgonios ad Ortum sequentes in Amafis ora, in duas divisi sunt partes, quarum prior 31, vicos complexa insignes, nulli superiorum felicitate cedit, tum ob terræ bonitatem, tum ob commoda fluminis vicini; altera vicis rarior, quos 9 tantum habet, palustris solo sitos, *Dursvaldia* proprio nomine vocatur. Ad Dullarti sinem *VVestervaldi* sunt, Reideriorum quondam pars inter sinum & Amafim incolentium, in quos imperium legitimum habuit aliquot seculis Ad dingia familia nobilis. nunc ad Arenbergios omnia translata. Postremo est suburbanum territorium regionis totius limitem ad Austrum longo tractu, contra Drentiam tuens, vicos ambitu suo continens 12, cœnobio duo. Atque hujus in solo, ubi arenis gleba pinguior jungitur, sedem habet GRONINGA quam dixi, non maxima solum inter urbes, quas Frisia amplectitur, sed nomine etiam & potentia & rebus gestis & specie quoque ipsa antecellens. Forma reipublicæ in urbe est Aristocratica, Democratiæ mixta. Magistratus, quive alii partem aliquam reipublicæ tractant, per suffragia lecti omnes, alii biennæ, alii annum munus habent, pauci perpetuum. In his Senatus 16 virum, è quibus Consules quatuor, ceteri Senatores, toti reipublicæ præsent. Quatuor viri iudices cum Legato regio, prætoriam potestatem habentes in omnem agrum vicinum, ex ordine fere consularium; concilium delectorum juratum 24 viris constans, & in his trium viri Concilio præfecti, ejusdemque oratores, omnes media sui parte Collegiis suis decedentes quotannis, totidemque aliis surrogatis locum dantes, quos sorte ducti è Concilio jurato viri quinque in senatorio ac suo ordine legunt: senatus vero in ordine judicio & hos fere consularium tum abeunt. Deinde *Ædiles* tributariæ potestatis duo, velut plebis patroni, imprimis intercessionis jure pollentes, à Collegiorum plebejorum præfectis designati quotannis aut continuati; tum ipsi collegiorum præfecti, terni in collegiis singulis, à quibus ipsi similiter quoque quotannis eduntur, numero omnes 54, quorum 18 Seniores, qui auctoritate præstant, singuli nimirum singulis in collegiis, ceteri capita collegiorum vulgo sunt dicti. Præterea octo viri duplices, hi mercantium & vendentium itemque naviculariorum controversiis cognoscendis præpositi quondam, ac in his Senior quem sic vocant, actor in collegio præcipuus; jurisque civium in mercando advocatus ac assertor.

Groninga.

Populus oppidanus moribus comis, blandus, solers, industrus, à literarum cultu & captu non abhorrens, neque abjectè de se sentiens, ideoque in veste ac victu sumptuosus, imperii cum primis avidus, ac ejusce gratia quilibet suscipiens & perferens; pertinacissimus vero in tuendo jure suo & libertate contra oppressores & cuncta potius, quam servitutem perperiens. Pauci nunc in populo Frisii, plures è convenis orti, multo plures vero aut Westphali aut Drentini; inde velut soboles perpetua civitati sufficitur. Olim tamen ita observatum, ut ad Consulatum aut ordinem Senatorium nulli facile, nisi antiquis, partim etiam a nobilibus familiaribus, quæ complures ex agro in civitatem concesserant nati, aut alioqui insignibus commendati dotibus admitterentur. Quæ ratio quam diu valuit, & pax cum vicinis, quos idem sanguis miscebat, immota, & prospera fortuna civitatis fuit. Ea projecta, cuncta reliqua etiam in contrarium iere. Urbis ipsa fossa valloque terreo maximæ molis & propugnaculis munitissima, ac prope inexpugnabilis: vici ejus recti, lati, amœni & quidem ad fora quæ duo sunt, magna ex parte pertinentes, è quibus sex etiam singulis à portis linea recta ducentur; ædificia splendida & suppellectile nitentia, fora spaciosissima, imprimis id quod latum vocant, curiam cum Oenopolio ambiens, sana in univèrsum duodecim, sed parochica tantum tria, quorum antiquissimæ formæ rotundæ ac arcis in modum validis parietibus structum, Walburgi virginis sacrum cum puteo perennis & ad summi labri altitudinem perpetuo scaturientis aque; alterum ab amne dictum, in extrema fori piscarii area situm; tertium Martinianum longe splendidissimum foro præcipuo accubans, cui turris imminet firmissimi operis, ac ob altitudinem raram etiam nunc, quamvis fastigio excello mutilata vi ignis, late spectabilis. Ex cæteris quæ monasticis familiis dicata sunt, duo quoque peregrina & splendida. Franciscanum in oppidi fere medio & Dominicanum Iacobæi ordinis; reliqua ejus generis, & quæ ptochodochiis coherent, minora. Verum vix quicquam urbe tota jucundius, quam frequentium hortorum & frugiferarum arborum insignis amœnitas in ipsius urbis sinu, passim ædificiis interjecta, & se proferens, aspectu pariter & usu delectabilis. Annonæ forum in urbe omnis generis copiosissimum quotidie, atque ex eo precii pene vilitas. Quod sane ex jure illo per fœdera olim acquisito & per longissima temporum spatia usurpato hæctenus, non minima ex parte existit. Adjuvat etiam plurimum fluminum aut rivorum oportunitas, omni ab regione agri ad oppidi hujus mœnia humana opera coeuntium, atque hinc in diversa supra infraque porrectorum. E quibus is, quem supra descripsimus (*Rei* vocant) onerariis etiam è majorum genere ferens naves, alter ab oppido contra æstivum fere ortum defluens, & ipse non lenunculis solum & scalms, sed æstuaris quoque mediocribus navigabilis; assiduisque remigantium aut velificantium comœatibus peritrepens spatio duorum milliariarum Germanicorum ac dimidiis confecto per Fivelingios in Amafum exiens à loco cui *Delfziela* nomen à canalibus, per quos exit, datum, quo loco portum efficit, toto eo latere commodissimum, ac pene unicum.

Porro ad hunc rivum alterum regionis oppidum est *Dammona* cognomen rivo tribuens ad duo passuum millia, ab Amafis ripa loco felice situm in Fivelingis, a rivo ipso divisum, amœnum & ædificiis præclaris, sed nullo mœnium honore, id quod Groningensium livori se debere queritur, quorum contentione factum sane, ut bis terve jam centum proximos intra annos excitatum in ambitu ejus vallum, in nihilum semper reciderit. Reliqua per agrum vici tenent singulis cum fanis, plus minus